Dokumentationsrapport af Ulbølle Idrætsefterskole – et observationstudie af kultur, anerkendelse og idræt

Forord

Følgende dokumentationsrapport er udarbejdet af en uvildig tredjepart, Karen Nikolajsen, og er baseret på deltagende observation på Ulbølle Idrætsefterskole med henblik på at dokumentere skolens kultur og det givende miljø, der er på stedet for de unges trivsel, læring og udvikling.
Rapporten har særligt fokus på anerkendelse, idræt som pædagogisk værktøj og på den pædagogiske praksis' betydning for kulturen på efterskolen.

Det er en rapport, der er baseret på skolen som helhed, og ansatte og elever har alle bidraget med viden om og indsigt i livet på efterskolen.
I denne forbindelse vil jeg også gerne sige tak til alle på skolen for deres imødekommenhed, åbenhed og venlighed, som ikke kun har gjort det muligt for mig at deltage, men også være en del af den lille oase, som Ulbølle Idrætsefterskole er.

Resultater og konklusioner i rapporten påhviler alene Karen Nikolajsen (KN) og er trods tæt samarbejde med ledelsen ikke påvirket af denne. Observationsnotater er ikke vedlagt af hensyn til anonymitet.

Januar, 2017.

Indholdsfortegnelse

Indledning…… s. 3

Dokumentationens baggrund og formål…… s. 3

Dokumentationens datagrundlag og teoretiske afsæt…… s. 4

Databehandling…… s. 5

Rapportens struktur…… s. 5

Hovedkonklusioner…… s. 6

1. Kap. Gensidig anerkendelse…… s. 7

1.1 Gensidighed; accept, respekt og diversitet…… s. 7

1.2 Opmærksomhed og omsorg…… s 12

2. Kap. Idræt som pædagogisk værktøj…… s. 15

3. Kap. Døgnmiljøet og den helhedsorientede tilgang…… s. 19

4. Kap. Tilblivelse og selvforståelse…… s. 21

5. Kap. Pædagogiske kompetencer og praksis…… s. 23

Referenceliste…… s. 25

Indledning

Dokumentationens baggrund og formål

Ulbølle Idrætsefterskole (IEU) har fejret 10 års jubilæum og i den forbindelse er der reflekteret over de forgange år samt fremtiden for skolen. Der har været ca. 500 elever på skolen i denne tid og der ses en stigning i elevtal i dag.

Idrætsskolens værdigrundlag og overordnede pædagogiske målsætninger fokuserer på "den gode oplevelse" i et fællesskab, hvor den enkelte udvikles både personligt, fagligt og socialt. Det er vigtigt for arbejdet på IEU, at eleverne føler sig anerkendt og ægte inkluderet i fællesskabet på skolen.

Det pædagogiske arbejde på skolen har fokus på gensidig respekt og det, at kunne stille krav til hinanden og sig selv, er grundlæggende elementer i opdragelsen og udviklingen af mennesket.
Det er alles ret at have indflydelse på eget liv, og det ønskes gennem efterskoleopholdet at gøre eleverne bedst muligt forberedte til denne udfordring.
Målet er, at arbejde med den enkelte elevs personlige, sociale og faglige udvikling specielt med henblik på elevens muligheder, hvad angår den kommende bo-, arbejds- og fritidssituation. Idræt er et væsentligt pædagogisk redskab til at opnå disse .

Det er IEU's målsætning at skabe et undervisningsmiljø, der muliggør, at den enkelte kan udvikle sit potentiale med ligesindede. På den måde ønskes det at forøge den enkeltes selvtillid og selvværd, at lære den enkelte at tage ansvar for sig selv og andre og at skabe en bedre kropsbevidsthed.

Det pædagogiske arbejde på Ulbølle efterskole tager udgangspunkt i elevens styrkesider, da der er en tro på, at god specialundervisning bør tage afsæt i det, eleven kan, hvorefter dette kan bruges som afsæt til at arbejde med hele elevens udvikling.

Det er ledelsens og de ansattes opfattelse og oplevelse af eleverne, at det pædagogiske arbejde formår at skabe trygge rammer for eleverne, der med afsæt i disse værdier og målsætninger har en positiv indflydelse og betydning for elevernes trivsel og det de får ud af deres efterskoleophold.

Det arbejde og det liv, der er på IEU, har fået ledelsen til at reflektere over, hvilken særlig kultur, der er på skolen. Hvad er det Ulbølle Idrætsefterskole kan og hvad er det, der gør, at eleverne trives og udvikles på skolen?

Der udarbejdes løbende selvevalueringer med afsæt i efterskolens værdier og målsætninger, men med denne rapport ønskes der er en objektiv tredjepart, til at beskrive og klarlægge de strukturer og processer, der finder sted og som udgør en kultur, som eleverne har et stort udbytte af.

Dokumentationens datagrundlag og teoretiske afsæt

Det er skolens interesse at få dokumenteret skolens kultur og denne har sit udgangspunkt i værdien om gensidig anerkendelse og brug af idræt som pædagogisk værktøj, som beskrevet indledningsvist.

Denne opgave er søgt løst ved at få data igennem deltagende observation. Det særlige ved at benytte deltagende observation som metode er, at konsulenten deltager sammen med lærere og elever i dagligdagen og de forskellige aktiviteter. Det betyder i praksis, at konsulenten ser livet på skolen, som det udspiller sig i sin naturlige form, frem for i en styret og retrospektiv art, som i et interview.

På denne måde er det muligt at få indsigt og forståelse for kulturen i den levede form og samtidig indskrænkes sigtet med undersøgelsen ikke til forforståelser for ”gensidig anerkendelse” og ”idræt som pædagogisk værktøj”.

Et interview vil altid i en eller anden form være styret af konsulentens forforståelse og samtidig kan interviewet også lede de interviewede og dermed ikke få den sande forståelse og indsigt. Interviewet i denne undersøgelse er ikke vurderet egnet, da det ville få resultater udelukkende på ”gensidig anerkendelse” og ”idræt som værktøj” og dermed ikke kunne få øje på den kultur, der er i huset.

Med deltagende observation bliver data, og dermed viden noget, der rækker ud over det kognitive og rummer ”det levede liv”, som der ikke bliver sat ord på. Med observation kommer strukturer og processer omkring det undersøgte frem og kan sætte fokus ord på betydningen af sammenhængen af kontekster.

Elever og lærere bliver dermed observeret i konteksten (det levede liv) frem for taget ud af den. Alt det, der ligger implicit på skolen (praksis og dagligdag,) kan ekspliciteres uden det styres og det er svært at opnå ved interviews, da dette ville stille store krav til refleksion.

I praksis har KN deltaget og været på skolen i en periode på 3 uger og har været med til undervisning, møder, sport, spisning og fritid. For at sikre en så naturlig hverdag er der, så vidt muligt, ikke taget notater i løbet af deltagelsen, men er nedskrevet når KN var alene. På denne måde agerer lærere og elever mere naturligt end, hvis de konstant er opmærksomme på, at de bliver observerede.

Den deltagende observation som metode giver mulighed for samtaler, hvor det kontinuerligt er muligt for KN at be- og afkræfte det observerede med lærere og elever. På denne måde opstår der en såkaldt intersubjektiv viden og forståelse, hvor den eksternes virkelighed bliver den samme som den virkelighed lærere og elever har af skolen.

Det er ikke denne dokumentationsrapports formål at fremlægge data og fastholde disse ud fra pædagogiske og psykologiske teorier, men der bliver inddraget enkelte teoretiske begreber i rapporten. Dette blot for at forklare og understøtte data og tolkninger.
De teorier, der inddrages er en bredere vifte, men de har det til fælles, at de ser mennesket (elever og lærere) som sociale væsner, der bliver til og udvikler sig qua fællesskaber, relationer og sprog.

Denne forståelse af læreren og eleven lægger yderligere op til at se på alle de strukturer og systemer, der omgiver et fænomen (eks. gensidig anerkendelse) frem for blot at se fænomenet afskåret fra helheden. På denne måde bliver dokumentationen styret af, hvad der er kontekstspecifikt for IEU og ikke en teoretisk baseret undersøgelse.

Databehandling
Der er i observationsfasen nedskrevet mange notater, som udgør et omfangsrigt datamateriale, der ligger til grund for denne dokumentationsrapport.
Af hensyn til rapportens overskuelighed og fokus vil disse observationer ikke indgå i deres helhed.
I bearbejdningen af datamaterialet er materialet gennemlæst gentagne gange for at finde overordnede temaer, som dokumentationsarbejdet tager udgangspunkt i. På denne måde er datamaterialet kondenseret og essensen fremhæves. Det bliver muligt at få en indsigt og forståelse for kulturen der er kontekstspecifik for IEU.

Rapportens struktur
Rapporten har følgende 5 overordnede overskrifter:

- Anerkendelse
- Idræt som pædagogisk værktøj
- Døgnmiljøet og den helhedsorienterede tilgang
- Tilblivelse og selvforståelse
- Pædagogiske kompetencer og praksis

De første to kapitler tager udgangspunkt i observationer om hvad anerkendelse er helt specifikt på IEU og hvordan idræt bruges som pædagogisk værktøj, samt dens betydning for anerkendelse, respekt og udviklingen af sociale kompetencer.
I tredje kapitel fremhæves døgnmiljøet og den helhedsorienterede tilgang og her fremlægges de forskellige systemer og processers gensidige påvirkning på kulturens tilblivelse på skolen.

I 4. Kapitel omsættes de foregående tre kapitlers data og fund i en forståelse af deres betydning for elevens udvikling og selvforståelse. Hermed forbindes skolens kultur og dens betydning for elevernes trivsel og udvikling.

Det sidste og afsluttende kapitel fremlægger, på baggrund af de foregående fund, hvad der er særligt ved de ansattes pædagogiske kompetencer og praksis og hvilke der er særligt vigtige for at fastholde den positive og udviklende kultur der er på IEU.

Hovedkonklusioner
Observationer på skolen har bidraget med en forståelse for, hvad "gensidig anerkendelse" er på stedet og omhandler især respekt og accept.
Rapporten fremlægger, hvordan lærere bliver mødt af ledelsen med respekt og accept, såvel som hvordan eleverne mødes på samme måde af lærere.
Respekt og accept forbindes med at blive hørt, lyttet til og rummet af andre og imødekommet der, hvor man er.
Ydermere observeres det, at anerkendelse også handler om mere følsomme elementer som opmærksomhed og omsorg.
Lærerne på skolen er meget opmærksomme på hver enkelt elevs daglige trivsel på skolen og det spiller en stor rolle i lærergruppens dialog og refleksion. Denne opmærksomhed og indsigt i elevernes ve og vel bliver en vigtig del af den pædagogiske praksis og indebærer fysisk omsorg.

Idræt som pædagogisk værktøj viser at udvikle personlige og sociale kompetencer hos eleverne, som har deres udspring i succesoplevelser, samarbejde og fælles engagement med lærere og andre elever.
Særligt kendetegnende for idrætten på IEU er, at, det er her, der opstår og udvikles ligeværd og respekt, som forekommer at være årsag til, at den anerkendende tilgang og de positive relationer vinder indpas på skolens andre arenaer (undervisning og fritid).

Skolens døgnmiljø agerer som årsag til, at der på skolen er en anerkendende kultur, der både vedrører ledelse, lærerstab og elevernes dagligdag. Der er en kontinuitet i den pædagogiske praksis og indgående kendskab til alle elever, qua døgnmiljøet, der gør, at lærer-elev relationerne er af positiv og gensidig anerkendende karakter.

Det pædagogiske arbejde og den anerkendende tilgang har en stor betydning for den enkelte elevs selvforståelse, som værdifuld og betydningsfuld som individ og som del af det store fællesskab.
Den anerkendende tilgang på skolen stiller krav til læreren; både fagligt og personligt. Det er især personlige kompetencer som engagement, nærvær og autencitet, der spiller en stor rolle i det anerkendende arbejde med eleverne.

1. Kap. Gensidig Anerkendelse

”Anerkendelse” er et ord, der ofte benyttes i relations- og pædagogisk arbejde, og er en term, der knytter sig til teorier om selvudvikling. Der er også tale om et begreb, som defineres forskelligt i dagligdagsbrug og i teorien.
I dagligdagen forbindes ”anerkendelse” med det ”at blive lyttet til” og at man bliver lyttet til på en imødekommende måde (Cooperider et. Al., 2001).

I det pædagogiske arbejde tager ”anerkendelse” primært udgangspunkt i Bae’s og Schibbyes relationsteoretiske forståelse af begrebet. De beskriver anerkendelse som tilstedeværelsen af fem delelementer: Forståelse og indlevelse, at kunne genkende oplevelsen i sig selv, bekræftelse, åbenhed, selvrefleksion og afgrænsning (Schibbye; A. Løvlie, 2002). Schibbye inddrager begrebet om en “ subjekt-subjekt relation”, som værende nødvendigt for gensidig anerkendelse. Med dette begreb henvises der til, at det er vigtigt, at mennesker i en relation ser hinanden for dem, de er, og at alle har egne synspunkter, frem for at være et objekt, der kan styres (ibid).

Gensidig anerkendelse er dermed et begreb, der i pædagogisk praksis handler om at se eleven, som et individ, der skal lyttes til og imødekommes med åbenhed.

I datamaterialet er der fundet følgende temaer, der vedrører det anerkendende arbejde, der kendetegner arbejdet på IEU:

- Accept
- Respekt
- Diversitet
- Opmærksomhed
- Omsorg

I det følgende kapitel vil disse temaer uddybes for at dokumentere og påvise den anerkendende pædagogiske praksis, der er på IEU, og udvide den gængse forståelse af ”gensidig anerkendelse” til en kontekstspecifik forståelse af begrebet på IEU.

1.1 Gensidighed; accept, respekt og diversitet

Der er på skolen fokus på anti mobning og heri ligger ønsket om, at skolen er et trygt sted, hvor eleverne inkluderes og ikke ekskluderes fra det sociale fællesskab. Hertil også, at elever lærer at acceptere og respektere, at alle er forskellige og at det er noget positivt.
Allerede med en anti-mobningspolitik er der et fokus på, at kulturen på IEU baseres på ligeværdighed og ligesindethed.

Fra ledelsens side er der gjort meget ud af at arbejde med medarbejdere om opfattelsen af autisme og ADHD.
Der lægges stor vægt på, at der på skolen er tale om unge med autisme eller unge med ADHD, fremfor ”autister”.
Det, der er særligt ved denne italesættelse, er, at eleverne ikke objektiveres med deres diagnoser, men subjektiveres, som en ung med en diagnose.
Det er en forståelse på stedet, qua ledelsens fokus og italesættelse, at alle unge er forskellige og deres liv med autisme eller ADHD adskiller sig fra andres.

Allerede i disse politikker og italesættelser gøres det klart, at der på skolen er en kultur for accept af forskellighed og en respekt for denne forskellighed.
Denne anerkendende tilgang har sit udspring i ledelsens politikker, filosofi og værdisæt, som sætter rammen for det pædagogiske arbejde og trivsel på skolen.
Det observeres til møder med skolens medarbejdere, at denne tænkning kontinuerligt italesættes, implementeres og forankres i dialog, refleksion og samarbejde med lærerene.

Ledelsens fokus på den anerkendende tilgang implementeres ved det tætte samarbejde og dialog med lærerne og der bliver dermed tale om værdisæt, der styrkes og forankres i et samarbejde, frem for en tænkning, der presses ind over hovederne på medarbejderne.
Den anerkendende tilgang bliver på denne måde implicit og en "selvfølge" i den pædagogiske praksis og der bliver dermed også tale om, at en kultur begynder at finde sted.

I observationsstudiet har det været muligt at se denne kultur gå fra ledelse til lærere og videre ud i huset til eleverne. I nedenstående skema præsenteres udvalgte observationer, der viser hvorledes accept, respekt og gensidighed finder sted på IEU.

Figur 1.0 Accept, respekt og gensidighed

Ledelse – lærer	**Italesættelse, refleksion og dialog**	
	- Til møder er det observeret at ledelsen indgår i en dialog med medarbejdere om evt. problemstillinger i huset og nye elever. Der tages ikke beslutninger over hovedet på lærerne om, hvordan udfordringer løses, men der er en fælles refleksion og problemløsning. Tiltag bliver vedtaget i plenum og bliver en fælles beslutning.	Samarbejde og ledelsens respekt for lærernes arbejde, kompetencer og professionalisme
	- Der vægtes til møder at italesættelser af elever er positive og fokuserer på løsninger frem for hindringer	Italesættelser skaber virkelighed og virkeligheden og praksis på skolen bliver med en positiv tilgang og forståelse for den enkelte elev og hans/hendes udfordringer. Løsningsfokuseret
	- Morgenmøder ledes af lærere og ikke ledelse selvom de sidder med	Respekt for lærerenes faglige kompetencer, beslutninger og kendskab til eleverne

	Subjekt vs. Objekt - En elev er en ung med en diagnose og kan ikke sættes i en standardkategori, men er et individ med særlige behov, personlighed og udfordringer	Den pædagogiske praksis får fokus på individet og kræver en subjekt-subjekt relation
Lærer- lærer	**Åbenhed og dialog** - Til møder og i dagligdagen observeres det, at lærerene er åbne overfor hinanden i forhold til at dele dagens udfordringer, succes og frustrationer.	Lydhørhed og et trygt arbejdsmiljø, hvor hver enkelt lærer har noget at bidrage med – gensidig anerkendelse
	- Der er åbenhed overfor en faglig dialog og refleksion om elever og praksis og der diskuteres også tilgange og metoder indtil der nås en enighed	Tillid til, at ens mening og holdning bliver hørt og inddraget i praksis - ligesindethed
	Diversitet - Alle lærere er forskellige med forskellige styrker og kompetencer; fagligt såvel som socialt.	Forskellighed er en styrke i den pædagogiske praksis og til den faglige dialog og refleksion – gensidig respekt
	- Der er en alsidig tilgang og perspektiver, men der er lydhørhed og respekt for alles holdninger.	
Lærer – elev	**Accept og respekt** - I undervisning er det generelt, at de enkelte lærere giver den enkelte elev lov at arbejde, som han/hun arbejder bedst.	Lærerne respekterer og arbejder ud fra elevernes forskellighed; læring, udvikling og behov
	- I undervisning er det observeret, at lærere hjælper eleven til at finde ro og afveksling for dermed at skabe ro i klassen og dermed et trygt klassemiljø for de andre elever i klassen.	Denne respekt for forskellighed og accept af, at hver har deres behov, gør, at der er færre konflikter i klassen; mellem lærer-elev og elev-elev.
	- Accept af, at elever har dage, der er god, og dage, der dårlige, og giver dem plads til at være i denne følelse frem for at nægte den. Eks træthed og uoplagthed til deltagelse.	
	Alle elevers holdninger, meninger og perspektiver på diskussioner høres og får respons. Fra lærer og andre elever	Respekt for diversitet

	Diversitet Respekt for forskellighed i måde at lære på, deltage på og meninger og holdninger. I undervisningen er det blevet observeret, at lærere motiverer til at deltage i diskussioner og at der i klassen skabes en kultur for at lytte til andres holdninger og meninger.	Den pædagogiske praksis tager udgangspunkt i en forståelse og indsigt i den enkelte elevs behov og person; subjekt- subjekt relation
Elev - Elev	**Dialog** - Diskussioner mellem elever opstår løbende i hverdagen (i og udenfor klasseværelset) og der er observeret under nogle konflikter uden en voksen, at elever har kunne tale sig ud af disse ved at få sat ord på, hvad de hver især føler og tænker om en situation.	Den respekt og åbne dialog de bliver mødt med af lærere overføres til elevernes forhold til hinanden og bliver en del af deres måde at være sammen på.
	- To piger sidder og snakker om, at den ene har et problem med sine værelseskammerater og snakken går på at være problemløsende ved at tage fat i en kontaktlærer, frem for at eskalere situationen med diskussion og skænderi.	Problemløsende og dialog om, hvordan man griber et problem an.
	Accept, respekt og diversitet - I undervisning er det observeret, at eleverne er lydhøre og motiverer hinanden til at holde oplæg og til at sige deres mening. Der er plads til at tale om tingene	Der opstår qua lærernes forhold til eleverne en gensidig respekt imellem eleverne. En accept af forskellighed og at det noget positivt.
	- Til spisning er det blevet observeret, at en elev sad og drillede en anden, hvor en tredjepart går ind og sætter ord på, hvorfor de skal stoppe; at den elevs grænser bliver overskredet, at han er træt og har lyst til at være ladt alene.	Respekt for grænser og dialog til at formidle denne.

Ovenstående skema ser på, hvordan der arbejdes og udvikles anerkendelse på skolen. Man kan argumentere for, at anerkendelse starter hos ledelsen med politikker og værdier om den kultur, der skal være på skolen og hvordan eleverne skal mødes i deres dagligdag.

Det, der er interessant ud fra disse observationer, er, at for at det kan blive en kultur, der er implicit på skolen, så kræver det, at ikke kun elever mødes med anerkendelse og respekt, men at alt personale også gør.
Den åbne dialog og reelle interesse for alle læreres kompetencer og ønsket om en daglig fælles faglig refleksion og diskussion gør, at der i mødet mellem ledelse og lærere skabes gensidig anerkendelse.
Denne anerkendelse kommer ikke fra skrevne værdier og politikker, men en praksis i samarbejdet med hinanden.
I ledelses-lærer relationen opbygges der en anerkendelse, hvor alle har kompetencer og viden, der er vigtig for skolens arbejde. Alle lærere bliver hørt og den åbne dialog og diskussion om problemstillinger og praksis skaber en ligeværdig relation, som ikke blot er imellem ledelse og lærere, men også i lærer-lærer relationen.

Den anerkendende kultur i ledelses- og lærergruppen medfører en kultur, hvor man som professionel og individ er anerkendt og respekteret for alt det ,man kan og er. Dette er forhold som læreren viderebringer til lærer-elev relationen.

Observationer på skolen viser, hvordan lærerne formår at møde den enkelte elev og se den enkelte elev, hvor han/hun er. Der er, qua den åbne dialog og samarbejde i lærer-og ledelsesgruppen, meget viden omkring alle eleverne og hvor de er i deres liv. Hvilke udfordringer står de overfor? Det kan være, at de har svært ved nogle fag, har det svært derhjemme, har problemer med kærligheden, venner eller bekymringer om andre forhold.

Det er så gennemsyret for arbejdet med eleverne, at lærerne ikke blot møder eleverne med respekt for elevernes holdninger og kunnen, men en accept af, hvem de er som personer.

Det at elever mødes på en oprigtig anerkendende måde af deres lærere viser sig videre i elev-elev relationen.
Der er opbygget en kultur på skolen, hvor forskellighed (diversitet) og anerkendelse af individet er vigtigt for et godt fællesskab. Det faktum, at elever mødes af deres lærere på denne måde gør, at de møder hinanden på samme måde.

Det er særligt interessant at observere, hvordan lærere hjælper elever til strategier til at klare dagens udfordringer. Hvis man er træt, vred, frustreret, så har de enkelte elever fået hjælp af en lærer til at forstå sine egne signaler og hvad de kan gøre. Disse strategier bliver ofte taget i brug, når der opstår mindre konflikter/uenigheder imellem eleverne, af eleverne selv.
Det, at eleverne gør brug af disse strategier og at anerkendelse ses imellem eleverne, er et levende bevis på, at der på skolen er en anerkendende kultur, som er reel og ægte og som skabes på lærerværelset og hos lærernes egen følelse af at blive anerkendt og værdsat.

1.2 Opmærksomhed og omsorg

Forrige afsnit fremhæver anerkendelse som værende den gensidige accept og respekt i huset og disse stemmer ligeledes overens med den gængse forståelse af "anerkendelse". Dog viser der sig på IEU at være nogle bløde værdier, som opmærksomhed og omsorg, der understøtter denne anerkendende tilgang og i højere grad viser, hvordan eleven i dagligdagen bliver set, imødekommet og rummet.
Nedenstående skema præsenterer observationer der vedrører opmærksomhed og omsorg fordelt i lærer-lærer- , lærer-elev – og elev-elev relationen.

Figur 1.1 Opmærksomhed og omsorg

Lærer- Lærer	**Opmærksomhed** - Der er i flere tilfælde blevet observeret, at lærerne er meget opmærksomme på hinandens energi, humør og trivsel. Nogle gange bliver det italesat af personen selv eller en kollega griber fat og spørger til, hvordan den anden har det. **Omsorg** - Der er meget humor i personalegruppen og det skaber et godt og rart kollegialt miljø, hvor der forekommer at være en åbenhed og oprigtighed. Derudover er der knus og berøring, der viser fysisk omsorg og opmuntring til hinanden i personalegruppen	Åbenhed og sårbarhed er ikke en svaghed, men en styrke i personalegruppen, hvor den enkelte bliver støttet. Det er med til at skabe samhørighed og gensidighed. Det er muligt at være sårbar og have hele sin person med på sin arbejdsplads frem for kun den professionelle facade. Der er en oprigtig nærhed i gruppen og det har en betydning for den personlige og professionelle relation.
Lærer – elev	**Opmærksomhed** - Der er i personalegruppen til møder fokus på elevers trivsel og de processer omkring eleverne. Der er en kontinuerlig faglig dialog om elevernes trivsel og velbefindende og det er helt ned til, at en elev har trukket sig lidt fra fællesskabet, er ked	Oprigtig opmærksomhed, som har sit udspring i et ønske om at eleverne trives i deres hverdag på skolen.

	af det eller ofte er i konflikt med andre - I dagligdagen er det observeret, at lærerne er gode til at trække en elev til siden til en snak, sidde 1-1 over et spil eller lignende for at støtte eleven, når der er behov. Hertil også hjælpe til at udrede evt. problematikker. **Omsorg** - Til måltider og fællesmøder bliver der flere gange opfordret til at passe på hinanden. Give et kram, et skulderklap, være søde ved hinanden og lytte til hvad andre siger. - Elever kommer og beder en lærer om et knus og nærhed - Lærerne går ofte rundt blandt eleverne og lige holder om dem, giver dem et skulderklap eller positive ord. - I undervisning har lærerene ofte 1-1 kontakt og der følger ofte et skulderklap med. Selv når en elev reagerer med at være vred mødes han/hun med omsorg, frem for at blive "skældt ud" og irettesat.	Den pædagogiske praksis vægter opmærksomhed på eleverne, så de føler sig set, hørt og rummet. Knus og kærtegn er et basalt menneskeligt behov og eleverne mødes med denne nærhed og omsorg af lærerne og betyder, at eleverne føler, at de bliver oprigtigt holdt af. Færre konflikter fordi der er en tæt kontakt mellem lærer-elev og frem for at læreren griber en konflikt an med at irettesætte, så kan den fysiske kontakt og ro medvirke til at en konflikt løses og ikke eskalerer.
Elev - elev	**Opmærksomhed** - Eleverne er opmærksomme på hinandens sindsstemninger og spørger tit til hvordan de hver især har det. **Omsorg** **-** Der gives mange knus og skulderklap og opmuntrende ord i hverdagen på skolen eleverne imellem	Eleverne ser og imødekommer hinanden. De viser med fysisk omsorg, at de vil og kan lide hinanden og det giver en oprigtighed til elev-elev relationen, som er vigtig for gensidighed og trivsel.

Den gensidige anerkendelse i lærergruppen giver en tryghed og en tillid til hinanden, som også viser sig i lærernes evne til at være opmærksomme på hinandens ve og vel. De er gode til at se om nogle lærere er pressede, "lidt ved siden af sig selv" og reagerer med verbal eller fysisk omsorg.
Der er en nærhed til stede, som præges af humor, anerkendelse, men i høj grad ægte interesse for hinanden. Det er en lærergruppe, som udgør en helhed, hvor lærerne ikke kun er professionelle, men også individer, der bringer sig selv i spil med de andre lærere og med eleverne.
Lærergruppen er en enhed, der står sammen og støtter hinanden og der kan argumenteres for, at dette fornemmes af eleverne og medvirker til, at kulturen om gensidighed og samhørighed også styrkes blandt eleverne.

Eleverne bliver dagligt mødt med opmærksomhed og omsorg. Det være sig i undervisningen, en lærers forståelse for en elevs udfordringer eller med en fysisk omsorg, der fortæller eleverne, at de ikke er alene.
Kærtegn som skulderklap og et knus er ikke kun opmuntrende og givet i gode stunder af succes, men også når elever er triste og uoplagte. Det er en omsorg, der bærer præg af den omsorg et barn vil modtage af en forælder. En omsorg som lærerne ikke er bange for at give og en omsorg eleverne ikke er bange for at efterspørge.

Der er en ægte nærhed og omsorg imellem lærer og elev, som gør at eleverne føler sig holdt af, rummet og imødekommet på flere planer end blot på pædagogiske opgaver. De bliver rummet og imødekommet for hvem de er og de lærer at rumme og imødekomme andre elever.

Det, der er særligt interessant ved at inddrage opmærksomhed og omsorg som en del af anerkendende tilgang, er, at der ikke er tale om kognitive og inkluderende fænomener, som accept og respekt, men en menneskelig nærhed og tilgang, som bærer præg af en særlig nærhed og ægthed.
Anerkendelse bliver dermed ikke blot et eksempel på rationelle og logisk tænkte fænomener, som kan implementeres ved politikker og italesættelser, men reel medmenneskelighed, hvor den enkelte føler sig set, holdt af og imødekommet.
Den anerkendende tilgang på IEU formår dermed at inkludere alle i fællesskabet ved respekt og accept for diversitet, men ligeledes i form af oprigtig kæren sig om eleverne.
Det giver et trygt og tillidsfuldt miljø på skolen, hvor eleverne føler sig særlige og værdsatte for den han/hun er og det spreder sig imellem eleverne og har betydning for trivsel, selvværd, deres sociale fællesskab og ikke mindst elevernes forhold til deres lærere i undervisningen.

2. Kap. Idræt som pædagogisk værktøj

I relationsteorier tales der om mødet om et "fælles tredje". Det vil sige, at menneske mødes om en fælles aktivitet, som er givende for at opbygge positive relationer, frem for at skabe en god relation baseret på samtale alene.
Idræt har mange givende egenskaber i form af endorfiner, at kunne afreagere og at være sammen med andre, men i dette kapitel vil det dokumenteres, hvordan idræt bidrager med at udvikle gode relationer, samt sociale og personlige kompetencer på IEU.

På IEU er der forskellige idrætslinjer, der adskiller sig ved, at der enten er fokus på holdsport eller mere individuelle sportsgrene. Der vil i følgende dokumentation skelnes mellem disse to former for idræt med henblik på at undersøge, hvordan de to typer evt. er forskellige som pædagogisk værktøj.

Figur 2. Idræt som pædagogisk værktøj

Holdsport	**Kompetencer**	**Individuel sport**
Til holdsport og boldspil er der spilleregler og det er nødvendigt, at alle er indforstået med disse for at sikre klare linjer og dermed mindske risikoen for konflikter, der opstår pga. uenighed og manglende struktur. Det er observeret flere gange, at helt klar udmeldelse fra lærerne om spillets regler og opgaver giver mere ro og større spilleglæde. I tilfælde, hvor enkelte elever ikke har hørt efter, når der er blevet givet besked, er det også her uroen og konflikten opstår.	**- Regler og rammer og hvordan eleven lærer at indrette sig og navigere i disse; overføres til dagligdagen.** **Struktur medvirker til ro og forudsigelighed og det reducerer risiko for konflikter.** **Eleven lærer endvidere, at der er andre end sig selv og tage hensyn til dem**	Klare linjer for øvelser og opgaver. Gennemgang af hvad der skal ske.
Deltagelse og opmærksomhed - Elever deltager på lige fod med de andre på holdet og modstanderens hold. Især er det vigtigt at de lærer samspil og at kunne overskue en større bane og finde sine holdkammerater for at få spillet til at glide	**Samarbejde, overblik og lytte til og se hinanden.** **Gøre plads til andre**	Afhængig af sporten kan der være ventetid, hvor andre skal til før en selv.

- Lærerne italesætter, at elever skal huske at kende deres egne reaktioner og huske, at det er et spil, hvor man ikke glemmer at tage hensyn til andre, fordi man hellere vil vinde.	**Kende egne signaler og hensyn til andre. At man er i et fællesskab.** **Hjælp til affektregulering, som er et værktøj eleverne kan gøre brug af i hverdagen**	
	Succesoplevelser ved at overvinde sig selv	Individuelle og grænseoverskridende opgaver/øvelser
- I tilfælde af at nogle elever slår sig er de gode til at vise hensyn og vise omsorg. I tilfælde, hvor en spiller er blevet skadet, fordi de blev lidt for "vilde," går de selv hen og hjælper spilleren på benene, undskylder og spørger om han/hun er okay.	**Omsorg og hensyn**	
-Det er ikke kun elever der deltager i spillet, men lærerne deltager ligeledes gerne og bliver dermed en del af holdet på lige fod med eleverne.	**Gensidigt engagement, hvor der opstår ligeværdighed og samhørighed**	
Motivation og opmuntring		
- Lærerne gør meget ud af at motivere og opmuntre eleverne i deres deltagelse i spillet og hjælpe til at øve teknikker, så de forbedrer sig. Det observeres, at lærerne er gode til at gå rundt og give opmuntrende ord til alle elever	**Omsorg og opmærksomhed på den enkelte elevs udvikling, sindstilstand og følelse af succes**	Lærerne deltager sammen med eleverne i de forskellige øvelser

- Eleverne opmuntrer hinanden under timerne og i spilletiden, roser hinanden, klapper af hinanden og giver anerkendende skulderklap.	**Lærer at yde omsorg for andre, støtte og opbakning, sammenhold og ligeværdighed.**	Lærerne er opmærksomme på de enkeltes udfordringer, grænser og udvikling og opmuntrer, støtter og motiverer den enkelte såvel som gruppen som helhed, så der skabes en kultur af at støtte hinanden. Eleverne er gode til at heppe og klappe af hinanden. Hertil også at opmuntre og motivere andre til at lave nogle øvelser de kan have svært ved. Deler glæde ved succes.

Ovenstående skema fremhæver udviklingen af sociale kompetencer hos eleverne, som går på, at de lærer at samarbejde og tage hensyn til hinanden. Det er ikke noget der opstår af sporten alene, men faciliteres af læreren og er vigtig at have for øje, da idræt i sig selv ikke opnår dette.
Lærerne bruger tid inden og i løbet af undervisningen til at sørge for, at rammerne for deltagelse er sat; heriblandt at alle samarbejder, ikke lader spillet overtage og at der er plads til alle.
Det er især ved de individuelle sportsgrene, at eleverne bryder egne grænser og det gør, at de lærer at se sig selv på nye måder og derved udvikler sig. Dette er ikke ensbetydende med, at der ikke forekommer lignende udvikling i holdsport. Holdsport og den individuelle sport har det til fælles, at elever oplever succes i samværet med andre. Det kan være, fordi det endelig lykkes at score et mål, at tage den stejle stigning på mountainbike, lave et spring mm.
Følelsen af succes er afhængig af lærerens evne til at opmuntre og opfordre til at forsøge igen og minde dem om deres udvikling og fremgang. Denne succes afhænger også af følelsen af opbakning fra de andre elever og her er det observeret, at eleverne er gode til at klappe, opmuntre og glæde sig på hinandens vegne.
Der opstår et særligt positivt fællesskab, hvor eleverne udvikler sig socialt og personligt.

Lærer-elev relationen er særligt interessant at fremhæve her i forbindelse med anerkendelse og respekt. Tidligere i rapporten har fokus været på, at eleven bliver mødt af læreren med anerkendelse og rummelighed, men der sker noget særligt imellem lærer og elev til idræt.
Lærerne deltager ofte i sporten og der er gensidigt engagement mellem lærer-elev, som bygger på ligeværdighed, interesse og fællesskab. Det handler ikke om, at lærerne har et fællesskab og eleverne har et fællesskab, men at lærere og elever har et fællesskab med hinanden.
Lærer- og elevrollerne udviskes i dette fælles engagement og umiddelbare glæde for sporten, at der ikke er tale om en lærer-elev relation, men om en menneske-menneske relation. Det betyder, at der opbygges en autentisk gensidighed, anerkendelse og respekt, der går på at mennesker mødes frem for lærer og elever mødes.

Det er svært at fremhæve en enkelt observation til at understøtte denne hypotese, men det forekommer, at den respekt, der udvikles i sporten, tages med i undervisningen og fritiden på skolen. Der opstår en dybere respekt, fordi man deler noget, har noget til fælles og oplever noget sammen. Denne respekt gør også, at elever i undervisning respekterer læreren mere som lærer, end hvis de ikke havde sporten og den fælles interesse til fælles.

Idræt har i høj grad spillet en stor rolle for KNs relationer til eleverne og der sker noget helt særligt, når man mødes om et fælles tredje. Fokus fjernes fra den direkte og koncentrerede kontakt imellem to mennesker til at få noget til at lykkes; score et mål, få bolden over et net eller komme i mål på løbeturen. Mødet er ukompliceret og baseret på umiddelbar glæde og man er fælles om noget her og nu.
Udenfor banen inviterede elever KN til at sidde med til bords, lave puslespil, sidde og hyggesnakke mm. Og til fælles for de invitationer var, at de alle opstod efter en fælles aktivitet; idræt.

Idrætten giver eleverne noget at mødes om og tale om. Der er en fælles interesse, hvor de kan mødes om at se en fodboldkamp i tv, tale om udstyr eller teknikker. ”Så du det mål jeg scorede”, ”det var så fedt, det du lavede”, ”har du set min nye cykel” bliver indledende til samtaler og fællesskab. Her opbygges ligeværdighed, samhørighed, anerkendelse og respekt.

3. Kap. Døgnmiljøet og den helhedsorienterede tilgang

Der er noget særligt ved at observere en skole, hvor elever og lærere er døgnet rundt, fremfor den almindelige skoletid. I døgnmiljøet bliver det muligt at observere, hvordan strukturer hænger sammen og har betydning for hinanden. Elevernes skolegang og fritid er under samme tag og det er observeret at have stor betydning for den pædagogiske praksis og elevernes trivsel på skolen.

I det pædagogiske arbejde tales der i dag meget om den helhedsorienterede tilgang og det handler om at se elevens personlige udvikling i forhold til de arenaer han/hun indgår i og hvordan de spiller sammen.
En ung bor med sin familie, går i skole og har en fritid. Det vil sige at den unges personlige udvikling finder sted på tre arenaer, som alle er vigtige. Det er vigtigt for en unges generelle trivsel, at der er en balance på tværs af arenaer og der kan ydes særlige indsatser på en eller flere af dem, for at opnå balance. Her er særligt fokus på, at den unge har gode relationer, er inkluderet i fællesskaber og rummes og imødekommes positivt i disse arenaer.
Det er stor opgave at sikre alle unges trivsel i alle tre arenaer, men i et døgnmiljø, som på IEU er det ikke specielt en nemmere men en mere overskuelig opgave i og med at eleven er på skolen alle døgnets timer.

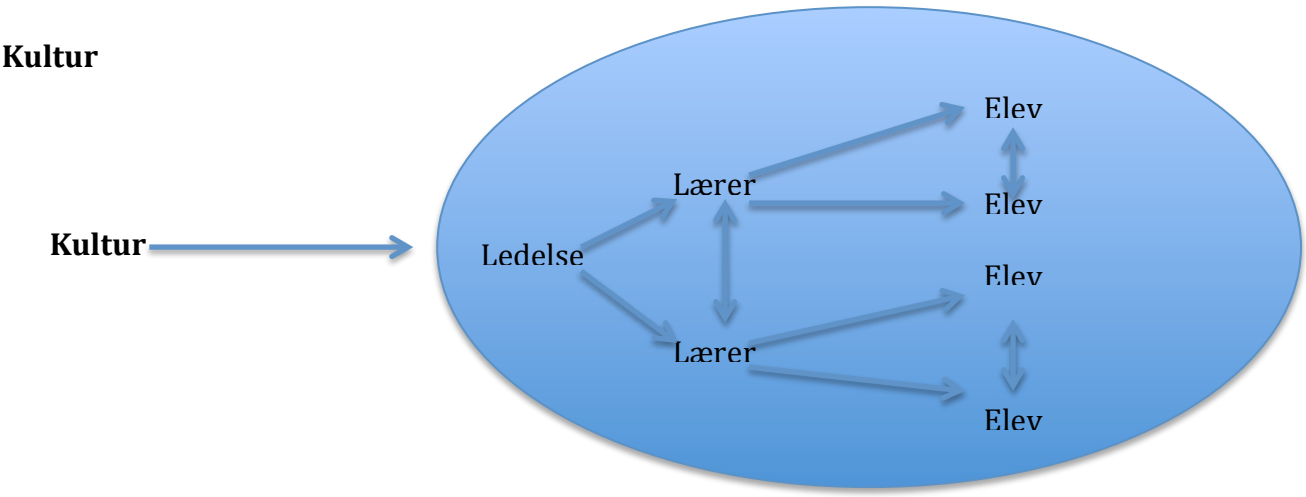
Det stiller store krav til den pædagogiske praksis og refleksion, fordi arbejdet ikke blot går på undervisning, men på elevens trivsel med andre elever i fritiden og generelt.
En del af balancen på IEU finder sted i den daglige struktur og stabilitet, som er med til at give ro og tryghed. Hvis der opstår problemer, så er der altid voksne omkring eleven til at tage hånd om det i samarbejde med eleverne.
Ydermere er der, som tidligere beskrevet, en kontinuerlig dialog i ledelsen og imellem lærerne omkring de enkelte elever, som sikrer at ingen elever bliver overset. Der er et indgående kendskab til hver enkelt elev, der går udover faglighed. Det er et personligt kendskab og anerkendelse af den enkelte.

Denne pædagogiske refleksion, indgående kendskab til hver elev og kontinuitet og overgang fra skole til fritid gør, at der arbejdes med elevens læring, udvikling og tilblivelse fra en helhedsorienteret tilgang.

Døgnmiljøet medfører ikke blot et indgående kendskab til eleverne, men også en nærhed og ægthed mellem lærer-elev. Det er særligt disse to egenskaber ved døgnmiljøet på IEU som forekommer at være bærende for elevernes trivsel og for udviklingen af gensidig anerkendelse. Respekt og accept kommer i mødet mellem mennesker, mere end det kommer i mødet mellem lærer og elev.
Det gode lærer -og elevforhold opstår i, at læreren ikke kun er en fagperson, men en voksen, en rollemodel, en ven og en ligeværdig og at eleven opfattes som både elev og som et menneske der adskiller sig fra andre.

Den anerkendende kultur er blevet omtalt i denne rapport og det er en implicit kultur, der er spredt og implementeret i huset, qua åbenhed, dialog, samarbejde og fælles refleksion og kan opstilles som vist i nedenstående figur.

Figur 3. Den gensidige anerkendende kulturs tilblivelse

4. kap. Tilblivelse og selvforståelse
Det er IEUs ønske at skabe rammerne for læring og udvikling af faglige, sociale og personlige kompetencer og det er blevet fremhævet i denne dokumentationsrapport, hvilke, især sociale kompetencer, der udvikles.

Nedenstående figur laver en opsamling af rapportens fund og sidestiller det med de personlige og sociale kompetencer eleven udvikler qua disse og hvilken selvforståelse det bibringer.
Et menneskes selvforståelse har en stor betydning for, hvordan man bliver til som menneske; som ung og senere hen som voksen.

Figur 4. Elevens selvforståelse på IEU

Fund	Selvforståelse
Ro til fordybelse *- der er tid til at fordybe sig i timerne og der bliver lagt op til at elever lærer på forskellige måder og har brug for noget forskelligt*	**Jeg er som jeg er og lærer måske på en anden måde end andre** *En forståelse for at alle har forskellige måder at lære på og, at der ikke er en rigtig eller forkert måde at lære på.* *"Jeg er rigtig, som jeg er og god på min egen måde"*
Idræt (hold- og individuel sport) *Succesoplevelser, samarbejde og hensyn til andre*	**Jeg kan noget og jeg kan mere i samarbejde med og med opmuntring fra andre** *Eleven forstår også, hvor vigtigt det er at opmuntre andre, så de også får succesoplevelser og hermed en vigtig social kompetence for at inkludere andre og selv inkluderes i fællesskaber*
Gensidig Anerkendelse; accept og respekt *At lytte til og imødekomme andre for deres holdninger, meninger og personlighed*	**Jeg bliver lyttet til, er accepteret og set som den jeg er** *Eleven bliver imødekommet og rummet af andre for lige præcis den person han er. Han/hun er god som han/hun er og skal ikke lave om på sig selv. Samtidig med at han/hun bliver mødt på denne måde, læres også hvordan man lytter, accepterer andre for dem de er.*
Ligeværdighed Alles meninger og personligheder er værdige i et fællesskab og har værdi	**Jeg er lige så meget værd som alle andre** *Dette er vigtigt i forhold til elevens eget selvværd og selvtillid, men også i sociale sammenhænge, hvor eleven har udviklet en forståelse af sig selv som værdi til at indgå sammen med alle andre, samt inkludere andre på lige fod*
Omsorg og opmærksomhed *At blive set, hvor man er og der bliver draget*	**Jeg bliver set, hvor jeg er og holdt af for den jeg**

omsorg for en.	*Man bliver mødt med omsorg, nærhed og kærlighed af andre og lærer at modtage og give*
Diversitet *Alle er forskellige og alle har forskellige behov og udfordringer, som skal respekteres*	**Alle er forskellige og det skal jeg respektere** *Eleven har særlige personligheder, behov og grænser, som han/hun lærer at kende og samtidig respektere og acceptere hos andre*

Ovenstående fund er betydningsfulde for den unges udvikling som menneske og evner at se sig selv som noget positivt.
På skolen er det blevet italesat nogle gange, at elever har tidligere erfaringer med at blive mobbet, ekskluderet og har haft det svært i folkeskolen; fagligt og personligt. Det er derfor meget vigtigt at pointere, at den anerkendende tilgang i sin helhed og flere facetter spiller en utrolig vigtig rolle i at (gen)opbygge elevernes selvforståelse, som værdige unge mennesker; På skolen og ude i samfundet.

De lærer på IEU ikke kun at se sig selv som noget positivt og blive styrket igennem succes og positive relationer, men også at sørge for at andre elever gør det.
Ydermere er lærerne gode til at hjælpe eleverne til at klare konflikter og egne udfordringer og det bliver strategier, som eleven tager med sig videre efter efterskoleforløbet. Frem for at være "offer" for en diagnose, lærer de at de har et selvansvar, som hjælper dem til at tage sagen i egen hånd og blive aktører. De lærer at forstå sig selv, egen diagnose og sig selv som individ og som en del af et fællesskab.

5 Kap. Pædagogiske kompetencer og praksis

Rapporten har fremhævet, hvordan lærerne arbejder med eleverne og hvilken betydning det har for elevernes trivsel. Overordnet set er anerkendelse fremhævet som det primære pædagogiske værktøj, men hvilke kompetencer er i særdeleshed essentielle for den anerkende kultur og arbejdet med eleverne?
Herunder præsenteres de fund, der er gjort i forhold til de pædagogiske kompetencer, der er vurderet særlige.

Figur 5. Pædagogiske kompetencer og praksis

Fund	Kompetence og praksis
Autentisk/ ægte *Det er vigtigt at eleverne mærker den voksne som (med)menneske mere end som lærer. Det er vigtigt for ligeværdigheden, gensidig respekt og dermed anerkendelse*	Læreren skal som person være klar til og turde at bruge sig selv og vise sig selv, som den person han/hun er. Han/hun skal ikke kun være en lærer og gemme sig bag denne facade, men være ægte og være sig selv. Gensidig respekt opnås først, når eleverne mærker denne oprigtighed
Diversitet *Alle elever er forskellige og alle lærere er forskellige; både personligt og fagligt.* *For at kunne nå alle elever kræver det at der er en bredde i lærere med forskellig personlighed og faglige kompetencer og styrker*	Forskellighed i person og faglige styrker og kompetencer er vigtigt. Det er dermed også vigtigt, at lærerstaben er klar over, at der ikke er en rigtig måde at være på, men at forskelligheden er en styrke. Det når flere elever og det udfordrer den pædagogiske praksis, dialog og refleksion og sikrer udvikling.
Nærvær *Nærvær hænger ikke nødvendigvis sammen med fysisk omsorg, men evnen til at kunne være sammen med eleverne udenfor klasseværelset og give sig tid til dem.*	Det kræver, at læreren tør bringe sig selv i spil som person. Være til stede, ægte og nærværende selv i travle tider.
Engagement *Engagementet viser lærerens oprigtige interesse for eleven, men primært fokuseret på engagement i at deltage med eleverne i fritiden og i sport.*	En interesse/passion som stammer fra personlig interesse frem for faglig. Det giver et særligt engagement, som eleverne mærker og reagerer positivt på.
At gå med modgangen *Det er observeret flere gange, at der i optrapning til konflikt er mindre risiko for udvikling af konflikten, hvis læreren forholder sig roligt, yder omsorg, er nærværende og går med modstanden frem for at hæve stemmen og gå imod modstanden*	Overskud og ro til at tage en optrappende konflikt og "defuse" spændingen ved at være lydhør, dæmpe aktørerne med omsorg, nærhed og respekt. Så snart læreren agerer med at hæve stemmen og blive anspændt exciteres spændingen yderligere og bliver en større konflikt. Ved at "gå med modstanden" affektreguleres der og den gensidige

	anerkendelse fastholdes.

De fremhævede punkter i figuren har ikke fokus på lærerens personlige kompetencer, men i højere grad de personlige kompetencer den enkelte lærer har. Dette vækker også en interessant vurdering om, at en lærers kompetencer og motivation i høj grad hænger sammen med autentisk engagement og personlig motivation for arbejdet med de unge på IEU.

Referenceliste

Cooperider, C.F. et al. (2001): *Appreciative Inquiry. An Emerging Direction for Organisation Development*. Stipes.

Schibbye, A. Løvlie (2002): *En dialektisk relationsforståelse*. Oslo Universitetsforlaget.